

יום חמישי	יט תמוז	ה'תש"ג
-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: צ"צו.
 תניא: אך הענין... "צד'החי' וכו'.

מהנהגות אאמו"ר: כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, הי' אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך — בלא שם ומלכות.

יום ששי	כ תמוז	ה'תש"ג
---------	--------	--------

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.
 תהלים: צז"קג.
 תניא: ככה ממש . . . "צד' האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: (א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. (ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. (ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בהסדני השי"ת עמנו מרגישים לפעמים — דערהערט מען — גיטליכקייט בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שבת	כא תמוז	ה'תש"ג
-----	---------	--------

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קדיקה.
 תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחינו בין המצרים ואפילו בשבת. כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א מישראל, שבכאו"א מישראל תוכיות נקודת פנימית לבבו הוא מקדש לשבתו ית'. והנה מקום המקדש גם בזמן הגלות והשימוש קדוש הוא. וכדאיתא בשמות רבה פ"ב א"ר אהא לעולם אין השכינה וזה מכותל המערבי. וכל ענין השימוש הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכאו"א מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור וכמ"ש אני ישנה ולבי ער, ואיתא במד"ר אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמ"ח אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן, דכל ענין השימוש, ר"ל, שישנו בישראל הוא רק בדוגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד ומקדש הפרטי הוא בקדושתו.

שלשה מיני . . . שלש הנ"ל: לחודאקוב חורף צו [אג"ק ח"ג ע' תקכה]. כתיב ועשו . . . הוא בקדושתו: אר"י לא ברא, צד [סה"מ קונטרסים ח"ב ע' רפד].

יט תמוז

יום חמישי, פינחס

תפלת הדרך

מהנהגות¹ אאמו"ר [מוהרש"ב]:

כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים. הי' אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך - בלא שם ומלכות.

הרחבה

במקור הדברים ב'תורת מנחם רשימת היומן' כותב כ"ק אדמו"ר זי"ע מפיו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע:

הי' אומר תפלת הדרך בכל יום אחר התפלה - בלא שם ומלכות - עד שהי' חוזר לביתו, אף שהי' נשאר במקום אחד ירחים אחדים.

וכמו שהי' במקום אחד בחו"ל (כמדומה בוירצבערג, הכותב) מפ' חיי שרה עד פסח, ומשבועות עד אלול.

הבסיס ההלכתי למנהג זה - שהוכנס גם בספר המנהגים² - הוא לכאורה בדברי רבינו הזקן בסידור:

תפלת הדרך צריך לאומרה בדרך חוץ לעיר, ביום ראשון כשנסע מביתו. . ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו, יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון, ויחתום 'ברוך אתה שומע תפלה' בלי הזכרת השם.

דבר זה הוא מחדושו של רבינו הזקן בסידור, ואינו מופיע בשו"ע³.

1. תורת מנחם רשימת היומן ע' ריט.

2. ע' 23.

3. ראה המקומות שנשמנו בהערות הרב לוי"צ רסקין לסידור רבינו הזקן במקומו.

בהתוועדות י"ב תמוז תשכ"א, הואיל הרבי לדון במנהג זה, וביאר את הטעם לסמיכת
הברכה לתפילה⁴:

...ידוע מנהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אבי כ"ק מו"ח אדמו"ר שהי' נוהג לומר "תפלת
הדרך" כל זמן שלא חזר לביתו. ... אלא שע"פ דין צריכים לאמרה רק ביום הראשון ואילו
בימים שלאח"ז, ובפרט אם נמצאים במקום ישוב יש ספק בדבר. לכן הי' נוהג לסמכה
לתפלה שיש בה ברכה בשם ומלכות.

4. תר"מ התוועדויות חל"א, ע' 106.

כ תמוז

יום שישי, פינחס

שלשה מיני התבוננות

שלשה¹ מיני התבוננות הם:

(א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו.

(ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית.

(ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד.

שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען ג-טליכקייט [=מרגישים אלקות] - בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה. אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

ההתבוננות בכלל, ובפרט קודם התפילה הינם יסוד מוסד בחסידות חב"ד.

בפתגם היומי מבואר שישנם שלושה סוגי התבוננויות:

התבוננות לימודית. כשאדם לומד סוגיא בחסידות, עליו - בסיום הלימוד - להקדיש זמן ומחשבה להתבונן בפרטי הסוגיא, עד שמבינה היטב, ועד ש"השכלי מאיר אצלו". כלומר: שאין הוא רואה את המהלך של הסוגיא, אלא הדבר עצמו עומד לנגד עיניו.

התבוננות קודם התפילה. זה שקודם התפילה צריך להתבונן באלקות, אין הכוונה להתבוננות שכלית. כאן מדובר בשלב אחד אחר. בעקבות זאת שהדבר עצמו עומד מול עיניו, כאשר ביחד עם זאת הוא זוכר "דע לפני מי אתה עומד", והוא לוקח את ההתבוננות הקודמת וחושב על כך שכעת הוא עומד להתפלל לפני ה', ומה ההתבוננות הזו אומרת לו - אזי הוא רואה בהתבוננות את החיות והרגש שיש בה.

התבוננות בשעת התפילה עצמה. ההתבוננות הזו היא חלק מהתפילה, ותפקידה הוא שהאדם ירגיש את הקב"ה, את האלקות שבתוך ההשכלה.

1. להודאקוב חורף צו. נדפס באג"ק ח"ג ע' תקכה-תקכו.

דברים אלה הינם תמצית של מכתב רחב שנשלח לר' חמ"א חודקוב, מי שהיה לימים למזכירו האישי ויד ימינו של כ"ק אדמו"ר זי"ע. וכאן הוא מקבל הדרכה בנידון ההתבוננות קודם ובשעת התפילה (חלקים מסוימים מהמכתב נכנסו כפתגם ליום ד' אלול):

במענה על מכתבו המבשר מקביעותו זמן עם ידידנו הנעלה והכי נכבד הרב רא"א שי" שו"ב ללמוד דא"ח, נהניתי במאד.

והנה עיקר גדול בלימוד זה, הוא להתעמק במחשבה זמן נכון כמה פעמים בהענין שלמד, והוא ענין ההתבוננות, דפירושו הסתכלות חזקה בעיון ובהעמקה גדולה.

ושלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות לימודי. ב) התבוננות שקודם התפלה. ג) התבוננות בעת התפלה.

שלשה מיני התבוננות אלו, עם היותם במושכל אחד, בכל זה חלוקים הם בגוף ועצם ענינם ובמעלת מהותם:

א) התבוננות לימודי - ענינה דאחר שלמד את הענין ההוא היטיב, והבינו בהבנה טובה ובהשגה גמורה, שמבין את הענין על בוריו בדוגמת הבנתו והשגתו בסוגיא דגמרא, הנה הוא מתבונן בעומק הענין ההוא עד שהשכלי מאיר אצלו. דער שכלי לאייכט בא אים. וכל מה שהוא מתבונן יותר הנה יותר מאיר לו השכלי, עד אשר נקבע במוחו ולבו.

ב) התבוננות שקודם התפלה - ענינה הרגש חיות הענין שלמד. כי בהתבוננות למודו עם היות אור רב, מכל מקום הנה כל ענין ההרגש - דער גאנצער גישמאק און גיפיל - הוא בהשכלי, אבל בהתבוננות שקודם התפלה הנה העיקר הוא הרגש החיות, פיהלן דעם חיות פון דעם ענין.

ג) התבוננות שבתפלה - ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד, פילן די געטלעכקאייט פון דעם ענין. אשר לפי אמיתת ענין הבנתו הטובה הדרושה לעבודת התפלה שהיא עבודה שבלב, נוסף על קדימת ההתעסקות המסודרה בשני מיני ההתבוננות שקדמו לה: ההתבוננות לימודי, וההתבוננות שקודם התפלה - הנה באופן כזה תהי' מעלת מהות ההתבוננות שבתפלה. ולפי גודל מעלתה כן תהי' פעולתה בעת התפלה ותוצאותי' בהחיים היומי, בעניני הנהגתו במילי דשמיא ובמילי דעלמא.

שלשה מיני התבוננות אלו ישנם בכל מושכל, בין גדול, נעלה, מופשט, מושלל ונפלא; ובין קטן, רגיל, מלוכש, מחויב ומיושב. כי שלשה מיני התבוננות אלה, הם שלש שליבות סולם הרגשה, אשר בלעדם אינה השגה והבנה אלקית, ואינו מביא שום תועלת בכוונת ירידת הנשמה בגוף.

ורק מחסדי השי"ת עמנו אשר לפעמים מרגישים עניני אלקות, מי דער הערט געטלעכקייט

בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, כמבואר בענין "בנים אתם לה' אלקיכם", ובענין "נשמה שנתת בי טהורה היא" - אבל מצד העבודה שבכח עצמו, אשר זהו עיקר ירידת הנשמה והתלבשותה בגוף, הרי שלשה מיני התבוננות אלו מוכרחים. כי בהם ועל ידם יגיע האדם אל התכלית העקרי ולהרגיש אלקות - פיהלן געטלעכקאייט - בשכל אנושי ממש כמו שארי עניני מושכלות שהשכל אנושי משיגם ומרגישם.

וכאן ניתנת דוגמא של השכלה וג' סוגי ההתבוננות בה:

ויובן זה במוחש ע"ד דוגמא, כאשר לומד את הענין שאמר דוד לשלמה בנו "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם", ויקשה בהציווי על הדעת שהוא ענין המוחין, בשביל ולעבדו בלב שלם שהוא ענין המדות.

ובהסברת הקושיא יבאר לעצמו פרטי הענינים דעבודת המוח והשכל, ועבודת הלב והמדות, ההבדלים שביניהם, והיתרונות שיש באחד על זולתו, עד כי יבוא לידי הבנה והשגה כי עבודת המוח והשכל, ועבודת הלב והמדות הם כל אחד מהם פרצוף שלם הכלול משכל ומדות. אלא שבפרצוף השכל, הנה המדות הם רק מדות שבשכל, ובפרצוף המדות הנה השכל הוא רק מוחין שבמדות.

וגם יסביר לעצמו הבדל הגמור שישנו בין מוחין למוחין-שבמדות, ובין מדות למדות-שבמוחין, ואז יובלט אצלו בבליטה גמורה חריפות הקושיא באזהרת דוד לשלמה בנו מה שמזהירו "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם".

ולחבין זה יסביר לעצמו, כי **במעלת מין האנושי ישנם ד' תוארים: אדם, איש, גבר, אנוש.** הד' תוארים האלו הם שני סוגי בני אדם שהם ארבע:

התואר 'אדם' מורה על מעלת המוחין והשכל.

התואר 'איש' מורה על מעלת הלב והמדות.

התואר 'אנוש' מורה על החלישות, אם שהחלישות הוא בשתיים, היינו בשכל ובמדות או רק באחד מהם, היינו או בשכל או במדות.

ותואר 'גבר' שהוא מתגבר על עצמו להסיר המניעות והעיכובים ולהשיג את אחת המעלות אם בשכל או במדות. היינו ד'גבר' עוסק עם ה'אנוש' להגביהו למעלת 'איש' או גם למעלת 'אדם'.

וממוצא דבר מובן, דמאחר דבכחו של 'גבר' הוא לעשות גם מ'אנוש' ל'איש' ואף גם ל'אדם', הלא בהכרח הוא דגם ב'אנוש' ישנם כל אותן המעלות שישנן ב'איש' וב'אדם', דאם לא כן הרי לא הי' ביכולת ה'גבר' לעשות מ'אנוש' ל'איש' ו'אדם'.

ומכניס עצמו בעומק הענין דמעלת איש ואדם בג' דרגות:

(א) איש ואדם במין האנושי: איש - מדות, אדם - שכל. ובשרשם במדריגת הנשמה.

ב) בספירות ובפרצופים העליונים באלקות: איש - נקודה, התחלקות; אדם - פרצוף, התכללות.

ג) בעבודה: איש - עבודת הלב, במעלת המדות; אדם - עבודת המוח, במעלת השכל. ובא לידי מסקנה כי כל ענין העבודה הוא בסדר והדרגה, ומוח שליט על הלב בתולדתו הן ע"י הרגשה והן ע"י ההתבוננות. וזהו אזהרת "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם", ד'דעת' הוא ענין ההתבוננות שמביא גילוי המדות להיות פועל טוב.

והנה כאשר לומד את הענין ויודעו על בוריו בהבנה והסברה טובה, עד שביכולתו לבאר את הענין גם לזולתו כמספר דבר בטוב טעם, הנה אז צריך להתבונן בהענין, שיעמיק מחשבתו בזה שעה ארוכה, ועיקר ענין מחשבה זו הוא מחשבת השכל. והיינו דלא זו בלבד שהוא מהרהר בהאותיות של המושכל ב[.]. פנימי של המושכל, עד כי לפעמים בלתי מרגיש בהאותיות של המושכל כלל, והוא מחשבת השכל עצמו, כאלו הוא מופשט מאותיות, ואינו אלא גילוי שכלי בלבד. מחשבה זו במחשבת השכל גורמת ענג נפלא ומביאה את החושב מחשבה זו לידי שכחת הזמן והמקום. היינו, אשר בעת המחשבה הוא מתעלה למעלה מן הזמן ולמעלה מן המקום, דזמן ומקום אינם נוגעים לו כלל, וכל מה שמתעסק יותר בהענין הנה הוא מתענג יותר.

והנה אחר כל זה הוא רק התבוננות שכלי בלבד, והיינו דכל ענין עבודתו והתענוג שלו הוא רק בהשכלי של המושכל, ולכן הנה כל מה שמרבה להתבונן ולהעמיק בהמושכל ההוא נתוסף לו השכלות והשגות בהמושכל דד' תוארים 'אדם', 'איש', 'גבר', 'אנוש'. משא"כ בהתבוננות שקודם התפלה, דענינה הרגש החיות שבהמושכלות ההם.

אמנם בכדי אשר תהי' ההתבוננות שקודם התפלה,

- היינו שתהי' אמיתית מדריגתה במעלת מהותה להרגיש את החיות בכל פרטי המושכלות דהד' תוארים בכל אחד מהם ביחוד -

הוא ע"י ההכנה שקודם התפלה בהכשרת עצמו ד"הכון לקראת אלקיך ישראל" בהתבוננות כללי ד"דע לפני מי אתה עומד". דהלא גם בעניני עולם הרי אינו דומה הכנת הדיבור לפני שר קטן, או הדיבור עם שר גדול, ובפרט עם מי שהחיים והמות בידו. וכן אינו דומה בקשה קטנה לבקשה גדולה הנוגעת בחייו וחיי אנשי ביתו. ומכש"כ בעמדינו לפני אבינו מלכנו ית' ויתעלה.

ורק אחרי הכשרה עצמית בהתבוננות האמורה הנה אז כשמתבונן באותו הענין שלמד, כמו על דרך דוגמא בהענין ד'דע את אלקי אביך' הנ"ל, הנה בהעמקת דעת בהענין זה שעה ארוכה (אחר ההתבוננות הכללי דהכשרת עצמו הנ"ל) אז נרגש אצלו חיות המושכל ההוא, די לעבעדיקאייט פון די פארשטאנדן. דהנה כשם שיש הפרש בין החיות דמדות לחיות דשכל, הנה כמו"כ יש הבדל החיות בין שכל לשכל זולתו.

והנה עם היות דכללות ענין זה דהרגש החיות דורש ביאור רב כדוגמאות שונות, מכל-מקום הנה הוא דבר המורגש במוחש, בההבדל שבין החיות דמדות להחיות שבשכל, אשר ממנו יוכל המשכיל על דבר להבין גם הבדל החיות אשר בין שכל לשכל.

אמנם כל זה הוא רק חיות הדבר בלבד,

נוסף עליו ההתבוננות שבתפלה, דענינה הוא הרגש האלקות שבהשכלה ההיא, דאינו דומה האלקות דהשכלה זו להאלקות דהשכלה אחרת. וכידוע בביאור הענין "הכל הוא אלקות" או "אלקות הוא הכל", דעם היות [. . .] פתגם אחד הוא, עם זה אינו דומה הענג, היינו החיות והאלקות הנרגש - וואס עם הערט זעך - בפתגם ד"הכל הוא אלקות", להענג והאלקות הנרגש בפתגם ד"אלקות הוא הכל".

ובהתבוננות שבתפלה (אחרי ההכנה האמיתית דתיקון חצות והלימוד וטהרה בצירוף הכשרת עצמו הנ"ל), הנה הוא בא לידי הרגש אלקות - פיהלן געטלעכקאייט - אשר הרגש זה ממשיך כל עצמותו ומהותו, דער גיפיהל ציהט צו דעם גאנצין מהות זאיינעם, ומעמידו בקרן אורה דאור התורה ונר מצוה מאירים לו בכל עניניו במילי דשמיא ובמילי דעלמא...

כא תמוז

שבת, פינחס

החורבן במקדש הפרטי

[א] אין מברכים שהחיינו בין המצרים ואפילו בשבת.

[ב] כתיב¹ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"² - בתוך כל אחד ואחד מישראל, שבכל אחד ואחד מישראל תוכיות נקודת פנימית לבבו הוא מקדש לשבתו ית'.

והנה מקום המקדש גם בזמן הגלות והשימוש קדוש הוא. וכדאיתא בשמות רבה פ"ב: "אמר רבי אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי, וכל ענין השימוש הוא בהבנינים.

וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור, וכמ"ש: "אני ישנה ולבי ער", ואיתא במדרש רבה: "אני ישנה מן המצות, ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן". דכל ענין השימוש, רחמנא-ליצלן, שישנו בישראל הוא רק בדוגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד דמקדש הפרטי הוא בקדושתו.

[א] הטעם למנהג שאין מברכים 'שהחיינו' בבין המצרים, כי לא רוצים לומר על ימים של צרה "שהגיענו לזמן הזה"³.

ואמנם ביחס למנהג בשבת הדעות חלוקות, וכמו שמעיר כ"ק אדמו"ר זי"ע על המנהג הזה בספר המנהגים⁴:

הדעות בזה ראה שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנ"א סי"ז ונ"כ. ובספרים שהובאו בשדי חמד אסיפת דינים מערכת בין המצרים בתחילתה.

וכאן מוכרע שגם בשבת אין מברכים 'שהחיינו'.

- - -

[ב] הרעיון שבפתגם היומי הוא כזה: תורבן הבית הוא חורבן של בית, אבל לא של

1. אר"י לא ברא, צד. גדפס בסה"מ קונטרסים ח"ב רפד, א.

2. תרומה כה, ח.

3. ראה ספר חסידים סי' תתמ.

4. ע' 46.

קדושת המקום. להלכה נוקטים שהמקום נשאר בקדושתו. זאת אומרת: שהחלק היסודי והבסיסי של הר הבית אינו בר-חורבן. וכל החורבן מתייחס רק למבנים שהיו על המקום.

ומכיון שבית המקדש הכללי - ישנו גם באופן פרטי אצל כל אחד בלב. וכמובן שגם החורבן קיים אצל כל מי ש"בית המקדש" שלו חרב, עלינו לדעת, שאפילו אצל יהודי שלא רואים בכלל "בית מקדש" בלב - היסוד ישנו, והוא בקדושתו עומד. ולא זו בלבד שהוא קדוש בצורה בלתי פעילה, אלא שבמדרש מבואר שגם מי ש"ישן" מקיום מצוות - "לבו ער" לגמילות חסדים. כלומר: אמנם הבנין חסר, אבל היסוד ישנו.

הרחבה

מקור הדברים הוא בתוך מאמר של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע:

...דהנה כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל". שבכל אחד ואחד מישראל הנה תוכיות נקודת פנימיות לבבו הוא מקדש לשבתו יתברך.

והנה מקום המקדש, הנה גם עתה בזמן הגלות והשימוש הוא קדוש, כמו שהי' בעת שהי' בית המקדש קים. וכדאיתא במדרש רבה (שמות פרשה ב, ב) "אמר ר' אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי". וכל ענין השימוש הוא בהבנינים שעל גבי יסוד המקדש דכותל מערבי. אבל מקום הר הבית ויסוד כותל המערבי בקדושתם כמאז כן עתה.

וכשם שהוא במקדש הכללי, כן הוא גם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור, וכמו שכתוב "אני ישנה ולבי ער". ואיתא במדרש רבה "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, ריבוננו של עולם, אני ישנה מן המצוות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דתוכיות נקודת פנימיות הלב בכל ישראל הוא ער. וכל ענין השימוש, רחמנא ליצלן שישנו בישראל - הוא רק כדוגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, במקום מקדש הכללי. אבל היסוד דמקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל הוא בקדושתו.